

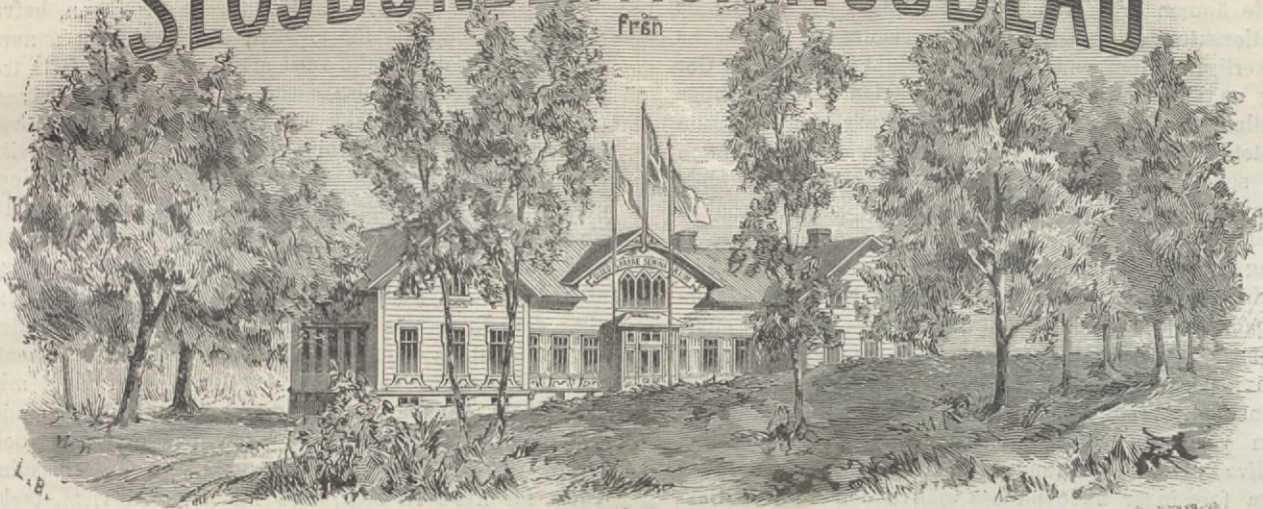
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SLÖJDUNDERVISNINGSBLAD

från

NÄÄS.

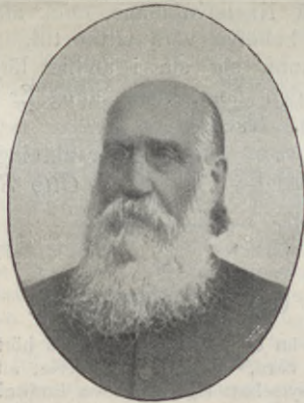
Tidning för pedagogisk slöjd och friluftsläk.

Trettende årgången. N:o 10 (150).

Redaktör: OTTO SALOMON.
Nääs, Floda Station.

(Tryckt 7/12) 1897.

Hälsning till Anders Berg.

Begagnande öfverskrifterna: »Sextiotre år i folk-
uppfostrens tjänst» och »Anders Berg, en folkskole-
veteran med sextiotre års tjänstgöring» hafva ny-
ligen våra folkskoletidningar delgifvit drag från en
lifsgärning, sannolikt enastående i den svenska folk-
undervisningens häfder. Närmaste anledningen hvar-
före dessa lifsbilder och erinringar just nu framkom-
mit har varit den, att vid höstterminens ingång hit-
tillsvarande slöjdföreståndaren vid Stockholms folksko-
lor Anders Berg lämnat denna sin befattning för att
vid den nyligen uppnådda höga åldern af 76 år, om
än icke unna sig en välförtjänt hvila så dock draga
sig tillbaka till det enskilda lifvets verksamhet. »Slöjd-
undervisningsblad från Nääs» hade redan för sex år
sedan (se N:o 7 för 1891) tillfälle att för sina läsare
framlägga åtminstone de yttre dragen af detta åt folk-
uppfosttran helgade lif, och ingen, ja icke en gång en
så obetydlig tidning som vår, vill gärna upprepa sig
själf. Men oanmärkt hvarken kunna eller vilja vi låta

denna händelse, att en af den pedagogiska slöjdens
yppersta märkesmän avslutar sin gärning i dess tjänst,
gå förbi. Vi låta därför vårt inlägg få en mera per-
sonlig prägel och gifva det formen af ett bref, som
kunde, ja, måhända borde hafva varit enskildt, men
som nu genom omständigheternas makt först, då det
blifvit satt i typer, kommer adressaten tillhanda. Vand
att se till bevekelsegrunderna mera än till formen skall
han säkerligen ursäkta oss härför.

* * *

Min ärade vän!

Det första bref jag har af Eder hand är dagteck-
nadt 13:de April 1882. Ni har undertecknat detsamma
A. Berg, Förr föreståndare för Finspongs folkskola,
och Ni delgifver mig däruti, att Ni af Öfverstyrelsen
för Stockholms stads folkskolor blifvit utsedd att leda
och öfvervaka undervisningen i de af densamma in-
rättade slöjdskolorna för gossar samt Er önskan att
göra Nääs ett besök. Detta bref var uppslaget om än
icke »till ett åttåarigt dundrande kalas», så dock, hvad
för mig ovedersägligen varit bättre, till en femtonårig
trägen skriftväxling. Men det gaf uppslaget till mera,
nämligen till ett vänskapsförhållande och till en trofast
samverkan, som jag är efter år lärt mig att allt högre
uppskatta och värdera. Var viss om, att bland det
mycket oförtjänt goda, som kommit mig till del, sät-
ter jag ingalunda i sista rummet den vänskap, som
jag af Eder, den så mycket äldre och erfarnare man-
nen, fått röna. Hvilken betydelse denna vänskap haft
för min egen personliga utveckling, det vågar jag icke
ens närmelsevis afgöra, men att den varit synnerligen
stor, detta har redan länge stått klart för mig själf,
och detta har jag redan länge haft ett behof af att få
säga Eder. Egendomligt. Då vår samverkan började,
trodde jag mig hafva en del att lära bort åt Er, men
den hade icke fortgått så särdeles länge, innan rollerna
voro ombytta, innan Ni var läraren, och jag var lär-
jungan. Ni har därigenom intagit den rätta platsen
gent emot mig, och jag den rätta platsen gent emot
Eder.

Lärare, lärjunge. Man kan vara lärare utan att taga plats på en kateder och lärjunge utan att sitta i en skolbänk. Äfven om icke några vissa, skarpt begränsade ämnen äro föremål för och några vissa bestämda lektionsstunder anslagna åt undervisningen, kan denna säkerligen blifva omfattande och djupt ingripande. Gör jag en jämförelse emellan å ena sidan min personliga ställning till viktiga pedagogiska grundsatser och rätta sättet för deras tillämpning, då Ni för mer än femton år sedan fann »läroanstalten på Nääs vara den enda lämpliga förebilden vid omordnandet af Stockholms stads slöjdsolor», och å andra sidan denna min ställning nu, så finner jag att i själfva verket stora förändringar inträdt. Mycket af hvad jag måhända då vågade beteckna som något närmelsevis godt och efterföljansvärdt står nu för mig såsom något underhaltigt och förkastligt. Detta är ju helt naturligt och allmänt mänskligt. Vi döma alltid, och kunna ej gärna annat, från vår egen ståndpunkt, men samtidigt med att vi själfva utvecklas förändras denna och därmed äfven våra fordringar både på oss själfva och andra. Sakförhållandena äro väl lika, men *vår syn på dem* har blifvit en annan, och ve oss, ve den gärning, hvaråt vi ägna våra krafter, om icke så vore förhållandet.

Om undervisningen vid den läroanstalt, som står under min ledning har i väsentliga afseenden ändrats och, som jag hoppas, äfven förbättrats, så har jag helt naturligt härvidlag personligen öfvat ett visst inflytande. Det är ju, hvad man kallar, »idéerna från Nääs», som här i första hand böra tillämpas. Skulle man emellertid vid hvarje särskildt fall vilja söka fastställa den verkliga äganderätten till idéer, så befundes nog denna förmenta äganderätt vara mestadels af ganska tvifvelaktig beskaffenhet. Vare sig vi själfva medgifva det eller ej, vare sig vi själfva uppfatta det eller ej, så ståta vi i vår tankevärld hufvudsakligen med långods från andra, långods, som måhända blifvit af oss i någon mån uppiffadt och sammanställdt, men som dock till största delen blifvit hämtadt än från det ena, än från det andra hållet. Den egendomsgemenskap, som för åtskilliga människors syn hägrar såsom idealet hvad det materiella goda beträffar, är redan längesedan genomfördt på det andliga området. Man tager för sig efter behag, lärande af dem, som hafva något att bortlära, men glömmar därvid ofta nog att gifva långodset dess rätta ursprungsbeteckning. Till en sådan glömska vill jag emellertid icke göra mig skyldig. Mer än gärna och med tacksamhet erkänner jag, att grundsatser och tillvägagångssätt, som förts ut i världen med Nääs prägel äro i egentlig mening produkterna af ett långt gående samarbete mellan många. Dock skyndar jag tillägga, att visserligen icke alltid de personer, som själfva tränga sig fram och poeka på medarbetare-diplom, hafva fört några betydliga strå till denna gemensamma stack. Det förhåller sig snarare tvärtom, det är snarare så, att de egentliga hjälparne hålla sig själfva i skymundan, och Ni, min vördade vän, har just varit en af dem, som stått bakom, som gifvit mig viktiga intryck och därigenom uppslag till, att den vid Nääs bedrifna undervisningen nu är sådan, som den i själfva verket är. Jag har många gånger tackat Eder därför i mitt hjärta; misstyck icke, att jag nu gör detta öppet och oförbehållsamt, såsom ju Edert eget förhållande till mig städse varit.

Och hvad har jag icke allt att tacka Eder för. Städse i mitt förhållande till Eder en vetgirig lärjunge har jag skyndat taga för mig med fulla händer. De många och långa bref, hvarmed Ni under en följd af år hedrat mig, hafva rätt lästa, till vissa delar varit

verkliga pedagogiska afhandlingar af viktigt innehåll; under samtalen i Eder studerkammare har jag fått ösa ur Er rika erfarenhets källa, och medan jag i Edert sällskap besökt den af Er ledda undervisningen, hafva mina ögon öppnats för mycket, som måhända annars ännu i denna dag skulle varit mig fördoldt. Er fasta tro på folkskolans betydelse såsom en folkets uppfostringsanstalt, Er djupa afsky för all humbug, allt skenväsende, Er höga uppfattning om lärarekallet, dess vikt och ansvar, Ert omutliga fördömande af läraregärningens utöfvande på ett lättsinnigt eller ovärdsamt sätt, Er stora duglighet och pliktrogenhet, jämförbara blott med den flärdlöshet och tillbakadragenhet, Ni städse ådagalägger, Ert utpräglade ordningssinne, som öfverallt, där Ni griper in, lämnar outplånliga spår efter sig, Er okufliga viljekraft, allt detta och mycket annat, har ovillkorligen under de femton år, Ni gladt mig med Eder vänskap, måst gräfvat sig in i mitt sinne och mäktigt bidragat till min personliga utveckling och äfven till utvecklingen af den sak, jag gjort till min. Tack för hvad Ni sagt, tack för hvad Ni visat, tack, och detta aldrig mest, för hvad Ni *varit*. Som en sannskyldig kämpe, men med det gammalnordiska kämpalynnet, stämpadt af bildningens adelskap, har Ni högre rest och stark länge stått för min inre syn. Ålderdomen, den enda sjukdom, som egentligen är obotlig, har nu äfven gripit sig an med Eder. Den har måhända lyckats göra Eder rygg mera böjd och Eder gång mindre spänstig, men den har ännu icke kunnat stäcka dädlusten i Edert sinne eller hänförelsen i Eder själ. Må de år, som ännu äro Eder beskärda, vara ymnighetshorn, fyllda med sann lycka och stilla frid. Ni har varit vis nog och äfven modig nog att själfmant lämna en verksamhet, som annars förr eller senare enligt världens sedvanliga gång skulle hafva lämnat Eder. Må Ni lefva länge, dock aldrig så länge, att Ni skulle behöfva vara vittne till, huru någon af dem, som känna sig stå i andligt lärjungeskap till Eder, sviker den fana, hvars stång Er kraftiga hand trofast omslutit. Tack.

Eder aktningsfullt tillgifne
Otto Salomon.

Om arbetsstugor.

Måhända mer än en af våra läsare, som hört talas om s. k. arbetsstugor för barn, förundrat sig öfver, att denna tidning aldrig hitintills sysselsatt sig med dessa inrättningar och den i dem förekommande undervisningen. Uppriktigt sagt förundrar detta äfven oss själfva, och vi vilja därför gärna söka godtgöra en dylik försummelse. Vi hafva nyligen fått en åtminstone indirekt påminnelse härom genom den af Anna Hierta-Retzius från trycket utgifna *Arbetsstugor för barn*, en bok, lika innehållsrig och upplysande som den är praktfullt och dyrbart utstyrd, något, som för visso icke vill säga litet. Genom att i sammandragen form redogöra för denna intressanta bok, redogöra vi äfven samtidigt för denna skolforms ändamål, uppkomst och arbetssätt.

Den största barmhertigheten är att hjälpa människorna att hjälpa sig själfva är den ovedersägliga sanning, omkring hvilken arbetsstugornas verksamhet utkristalliserat sig, en sanning, som för öfrigt mera än hvad nu är fallet borde utgöra ledstjärnan för alla anordningar med pedagogiskt syfte. Det är själfverksamheten såsom den egentliga grunden icke allenast för all dådkraft utan äfven för all rätt kunskap, som är denna sannings innebörd. Fröbel reste sin byggnad på denna grund. Själfläckades han endast få bottenväningen färdig, men för hans inre öga hägrade det fullt färdiga huset, redo att inrymma allt, som med undervisning och uppfostran står i samband. Såväl den pedagogiska slöjden som arbetsstugorna hafva sedermera sökt bygga på samma grund; framtidens sak blir att visa om och i hvad mån de härvid lyckats. Nu till *arbetsstugornas* ändamål och betydelse.

Vår tid är bland annat äfven masstillverkningens tid. Mycket af det arbete, som fordom kunde utföras i hemmen eller inom de i nära samband med dem stående mindre verkstäder, har nu förlagts till fabriker och större verkstäder. En af de beklagliga följderna af detta förhållande har helt naturligt blifvit, att inom många hem barnen under största delen af dagen äro beröfvade föräldrarnes tillsyn och därigenom under sina fritider från skolan mestadels öfverlämnade åt sig själva. Snart nog finna dessa barn ett kringströfvande uteliv mera lockande än att sitta ensamma och sysslolösa i de under vintern ofta mörka och kalla, om sommaren åter kvafva och trånga hemmen. Att ett dylikt kringströfvande lif bjuder många frestelser är dessvärre lätt uppvisbart, och brottmålsstatistiken pekar år efter år med allt hemskare siffror hän på den vidare utveckling dessa lössläppta barnskaror gå till mötes. Man är därför betänkt att upprätta statsanstalter med syfte att söka till dygdens väg återföra de unga brottslingarne. Ett försök i denna riktning kan nog vara värdt stora offer, men — säger fru Retzius sant nog — »efter min åsikt är det långt viktigare att söka förekomma de ungas fall än att först låta dem falla, för att sedan inrätta kostsamma anstalter till deras möjliga förbättring». Likasom den moderna läkekonsten med allt större framgång riktat sin verksamhet på förekommande af sjukdom i stället för uteslutande på botandet af de redan insjuknade, så böra äfven de, hvilka arbeta på att rädda samhällena från moraliska farsoter, hafva sin uppmärksamhet riktad mera att förebygga än att råda bot för det redan utvecklade onda.

Ett af de medel, hvilka visat sig verksamma vid förebyggandet af ett dylikt andligt samhällsöndt, är arbetet, sysselsättningen. »Fäfang gå läser mycket ondt» och »sysslolösheten är djävulens bolster» äro båda gamla uttryck för ett och samma länge uppenbaradt sakförhållande. Dock är ingalunda hvilket arbete som helst lika verksamt. Så icke det rent mekaniska, tankedödande arbetet, så icke heller, åtminstone på barnets ståndpunkt, det rent intellektuella, teoretiska arbetet. De bokliga kunskaperna hafva under det sista halfseket alltför mycket blifvit barnuppfostrens egentliga medel och mål. Man har lagt an på att ensidigt utveckla de s. k. intellektuella förmögenheterna eller snarare att inprässa i barnahjärnan så mycket minnessaker som möjligt, och detta på bekostnad af utvecklingen i andra betydelsefulla afseenden. Denna missvärdering af uppfostringsmedlen har i flera punkter visat sig ödesdiger nog. Man har sålunda mestadels låtit uppfostran till praktiskt arbete träda i bakgrunden såsom något lägre, något underordnad, något som dels hos barnen lagt grunden till ett slags andlig högfärd, dels gjort dem mindre dugande för fyllandet af det praktiska lifvets kraf. Hand i hand med den i skolorna införda slöjdundervisningen vilja nu arbetsstugorna söka i någon mån motverka de allt annat än uppmuntrade resultaten af en för långt drifven ensidig teoretisk utbildning. Dessa arbetsstugors uppgift är nämligen att under barnens fritider från folkskolan, så långt möjligt är och de tillgängliga medlen det tilllåta, sysselsätta barnen mellan 7 och 14 år med handarbeten af åtskilliga slag, hvarigenom deras handfärdighet och deras iakttagelseförmåga uppövas, och de så småningom kunna inlära nyttiga arbeten och yrken. Barnen inhämta dessa färdigheter under vänlig ledning af lärarinnor och lärare, som skola öfvervaka fortgången af deras arbete utan att ingripa däri mera än nödvändigt är. Dessa barnens arbeten försäljas, på det därigenom bidrag till betäckande af utgifter för material, verktyg, lärarkrafter m. m. må erhållas. Barnen erhålla alltid ett mål mat, hvarjämte de i en del arbetsstugor få medtaga arbete till hemmen. Den betalning, som erhålles för detta arbete, insättes vanligen för deras räkning i sparbanks- eller postsparbanksböcker, på det att de tidigt må lära sig att spara. Hvad som särskildt utmärker verksamheten i arbetsstugorna till skillnad från den pedagogiska slöjdens metoder är, att barnen icke blott få inhämta huru ett arbete utföres, ett föremål tillverkas, utan att de ock i allmänhet själva få tillverka ett flertal sådana föremål, »hvarigenom deras kunskap befestes, så att de sedan lättare må kunna reda sig på egen hand vid förfärdigandet af sådana eller liknande föremål». Vi vilja icke tvista med den högt värderade, varm hjärtade författarinnan, huruvida denna fördel vid den i arbetsstugorna tillämpade metoden möjligen icke är mera skenbar än verklig, och om den icke under alla omständigheter köpes för dyrt. Dock huru som helst, arbetsstugorna hafva öfverallt visat mycket goda resultat, och det har visat sig att äfven barn från i moraliskt hänseende lågt stående hem hafva genom dem kunnat uppfostras och räddas till hyggliga och dugande yrkesarbetare.

Men om äfven genom en utvidgning af arbetsstugorna till antal och verkningssätt dessa skulle blifva i tillfälle att under större delen af dagen upptaga flertalet af de barn, som under sina fritider från folkskolan bäst behöfva dylikt omvårdnad, så finnes det dock äfven i detta fall ett — *därefter*. Hvert taga alla dessa barn vägen, sedan de slutat folkskolan och arbets-

stugan? En del af dem får väl anställning, och erfarenheten har visat, att de som lärt att arbeta med glädje, de som uppfvat sin händighet och lärt grunderna till ett yrke, vanligen hafva lättare att få plats och att behålla den och sålunda lättare att bestå i striden för tillvaron. Men för att äfven de öfriga må kunna räddas borde det vara en viktig samhällsuppgift att man äfven i vårt land, såsom förhållandet är i flera andra länder, upprättade praktiska yrkesskolor för ungdomen mellan 14 och 18 år.

Den första arbetsstugan här i Norden, ja måhända den första i sitt slag, upprättades 1872 af fröken *Ida Diderichsen* i Köpenhamn. Saken spridde sig så småningom äfven till grannländerna så att Finland hade sin första arbetsstuga mot slutet af 1870-talet och Norge sin 1886. Kom så ordningen till Sverige. Fru Retzius, redan förut själen och den drivande kraften i så många företag med människovänligt syfte, hade känt sig varmt tilltalad af redogörelsen om dessa arbetsstugor, deras mål och verksamhetsätt. Ett blott och bart passivt gillande låg och ligger fortfarande emellertid fjärran från hennes natur. Att känna sig tilltalad och att själf personligen gripa in är för henne i allmänhet liktydigt, och det töfvade därför icke innan genom fru Retzius försorg äfven i Sverige vägen blifvit banad för upprättandet af dylika uppfostringsanstalter. Ett godt stöd för sina bemödanden i denna riktning fann den varm hjärtade kvinnan hos styrelsen för stiftelsen *Lars Hiertas Minne*. Denna stiftelse, grundad på en donation af 400,000 kronor från fru Retzius' mor, har till syfte att »verka för det mänskliga framskridandet och detta hufvudsakligen genom att framkalla och befördra sådana vetenskapliga upptäckter och uppfinningar, sociala förbättringar och frisinnade reformer, som kunna blifva till välsignelse för mänskligheten i allmänhet och särskildt för Sveriges folk». Efter att en hel del förberedande åtgärder blifvit vidtagna och en styrelse tillsatt, kunde de båda första arbetsstugorna i Stockholm öppnas mot slutet af Januari 1887. För närvarande äro i Sverige mellan 20 och 30 arbetsstugor i verksamhet, af hvilka 11 i Stockholm. Till belysning för dem, som önska grunda dylika stugor, meddelas, att understöd för detta ändamål kan i viss utsträckning påräknas från ofvannämnda stiftelse. Såsom villkor för utbekommandet af sådant understöd har fastställts: att ansökan bör vara undertecknad af en styrelse af kända personer inom det samhälle, där stugan skall upprättas, att en lika stor summa från annat håll, helst inom samma samhälle, kan anskaffas, att en verklig arbetsstuga, liknande dem i *Adolf Fredrik*, *Kungsholmen*, *Katarina m. fl.* af Stockholms arbetsstugor, med undervisning i lämpliga slöjder, och icke blott en stopp- och lappskola inrättas, samt att en årsredogörelse årligen insändes till Centralkommittén för arbetsstugor i Stockholm.

Ut i sin i mer än en bemärkelse vackra bok redogör fru Retzius på ett åskådligt och flärdöst sätt för de särskilda detaljerna af arbetsstugornas organisation och arbetssätt: om lokalen, lärarekrafterna, barnen och de af dem utförda arbetena. Vi kunna icke neka oss nöjet att här i sammandrag återgifva, hvad hon skrifer om lärarne:

»Lärarekrafterna i arbetsstugorna hafva till allra största delen utgjorts af yngre *fruntimmer*. Endast för vissa yrken, såsom skomakeri, korgmakeri och träslöjd hafva äfven manliga lärare varit anställda.

Då det alltifrån arbetsstugeverksamhetens begynnelse varit af stor vikt att iakttaga all möjlig sparsamhet, att med de jämförelsevis begränsade medel, som för en så omfattande verksamhet stått till buds, ändock ernå bästa görliga resultat, så har man från början sökt att i så vidsträckt mån som möjligt anlita *frivilliga* krafter. Endast därigenom har det låtit sig göra att sköta arbetsstugorna så billigt, att utgifter och inkomster kunnat gå ihop, och ändock ett stort antal barn kunnat åtnjuta undervisning och vård.

Men jämte dessa frivilliga krafter hafva såsom lärarinnor anställt åtskilliga andra yngre *fruntimmer*, hvilka på grund af sina ekonomiska villkor icke kunnat lämna alledes fri undervisning, men som tjänstgjort mot en ringa ersättning. Dessa sålunda aflönade lärarinnor hafva i regeln utgjort en något fastare lärarestat, under det att inom den frivilliga kåren helt naturligt mera växling ägt rum. Men om båda parterna kan med all rätt sägas, att de fyllt sin uppgift på ett synnerligen nitiskt, oppoffrande och monstergildt sätt. De allra flesta hafva besjålats af ett verkligt intresse för arbetsstugeverksamheten och dess syftemål.

Ett stort antal unga flickor af förmögnare föräldrar har använt sin tid och sina krafter åt det människovänliga värfvet att undervisa i arbetsstugan; själva hafva de icke minst haft gagn däraf, i det detta arbete fört dem i beröring med det verkliga lifvet, med nöd och fattigdom, som de kunnat vara med om att lindra. De hafva lärt sig att med vänlighet handleda små stackars barn, som fått nog af bannor och stränghet, och som så väl behöfva se ett gladt ansikte. När de som unga

lärarinnor om kvällarne fått passa upp och servera den enkla maten till de små hungriga barnen, har det varit verkliga kärleksmåltider de gifvit.

Men i samma mån som flera arbetsstugor upprättas, gör sig äfven behovet af flera verkande krafter gällande. Unga flickor i goda hem, som slutat sina studier, och som äga lust och förmåga att verka inom den sanna välgörenheten, kunna inom arbetsstugorna finna ett rikt verksamhetsfält, någonting både för hjärtat, hufvudet och handen att göra, någonting, som till en början fyller tomheten i deras lif, men snart väcker upp dem till egen verksamhetsbåg och uppfostrar dem till att lefva för andra samt till att blifva aktiva samhällsmedlemmar i stället för passiva, inger dem medkänsla för de lidande i världen och båg att ej genom tanklöst allmoseutdelande utan på ett förståndigt sätt bringa hjälp.

Må de vackra exempel på uthållighet och själfuppföring, som gifvits af arbetsstugornas lärarinnor, alltjämt lända till efterföljd, så väl på arbetsstugeverksamhetens som på andra den sanna välgörenhetens områden.

Mången ung kvinna, som med missmod blickar fram mot lifvet och icke finner någon uppgift att fylla, skall där få ett ädelt mål att lefva för. Detta nitiska, osjälviska, kärleksfulla arbete skall kunna blifva henne till frid och välsignelse, på samma gång, som de små fattiga barnen få en vänlig uppfostran och vård, hvarigenom hela deras framtida själsutveckling kan ledas i goda spår.

Detta om lärarekrafterna. Vi hafva dröjt något vid hvad boken härom haft att säga, dels emedan utan all fråga undervisningens uppfostrande värde i första hand är beroende af personligheten, som sätter sin prägel på densamma, dels emedan vi känt oss synnerligen tilltalade af författarinnans framställning just i denna punkt. Öfvergå vi nu till en redogörelse för de i arbetsstugorna förekommande slöjdarterna, så måste vi af utrymmesskal stanna vid det blotta uppräknandet af dessa olika arbetsgrenar, ty de äro för visso många. *Spånarbeten, löfsågningsarbeten, bastarbeten, arbeten af säf, halmarbeten, borstbinderi, korgmakeri, barkslöjd, träslöjd* — omfattande *snickeri, träsnideri och svarfning — sömmand och lagning, väfning, klynning och skomakeri*. Nog vore det frestande att just hvad denna afdelning af boken beträflar taga fram kritikerns glasögon, nog skulle man hafva anledning att åtminstone uttrycka sin förvåning öfver särskildt den för undervisningen i träslöjd uppställda modellserien och den del, som därmed står i samband, men man har uppriktigt sagdt inte mod till att på ett kallt, förstånds-mässigt sätt syna i sömmarne hvad som egentligen är en hjärtesak. Den i arbetsstugorna bedrifna verksamheten är tvifvels-utan af den allra största socialpedagogiska betydelse, den har redan visat många välsignelserika frukter, hvad tjänar det väl då till att tyvsta om arbetsarter och metoder. När allt kommer till allt är en »metod» ju egentligen intet annat än ett mer eller mindre dugande verktyg i lärarens eller lärarinnans hand, och uppfostringsresultatet beror därför alltid ytterst på *personlighetens insats*. Där denna är betydande, där läraren eller lärarinnan gifver åt sina lärjungar den bättre delen af sitt eget jag, där skall alltid en uppfostran, ett höjande försiggå, där skola alltid goda anlag bringas till utveckling och de motsvarande onda förkvävas eller åtminstone undertryckas.

Ett af den innehållsrika bokens icke minst intressanta kapitel är det, som behandlar den i samband med arbetsstugorna stående *utspisningen*. Här framhålles till en början, hurusom erfarenheten visat, att bristande arbetslust och arbetsförmåga hos barnen i många fall äro att hänföra till bristande föda. Hos sådana barn stannar lätt både kropps- och själsutvecklingen i växten. Man har därför mångenstädes, och detta äfven i vårt land, anordnat kostnadsfria måltider för de barn, hvilka af en eller annan orsak icke i hemmen erhålla tillräcklig föda. Detta är nu visserligen något godt, men äfven denna välgörenhets-medalj har sin fränsida. Icke sällan har man nämligen anordnat dylika måltider mera i öfverensstämmelse med de be-meddade klassernas villkor och anspråk än med hänsynen till förhållandena inom de hem, som de sålunda bespise de barnen tillhöra. Härigenom hafva i måhända icke sällsynta fall barnen blifvit bortskämda, och de hafva sedan ratat den mat, som bjudits dem i hemmen. Föräldrarne åter hafva funnit det vara synnerligen bekvämt att låta andra sörja för underhållet af deras barn och alltmera undandragit sig sina skyldigheter gent emot dem. En dylik välgörenhet har därigenom kunnat få ett demoraliserande inflytande såväl på barnen som på föräldrarne.

I arbetsstugorna har man följt en annan grundsats, den nämligen, att barnen icke böra erhålla måltiderna alldeles utan vederlag. Den i stugan tillhandahållna måltiden får därför formen af en slags aflöning för verkställt arbete. En dylik anordning kan i så mätto anses verka uppfostrande, att den redan tidigt hos barnen väcker föreställningen om deras plikt att själfva förtjäna sitt bröd. Vi medgifva gärna, att föreställningen om denna plikt för fattiga barn är en praktiskt taget god lefnads-

regel, men vi hysa våra tvifvel om, huruvida den ur allmän-mänsklig synpunkt äfven är en riktig sådan. Vi kunna nämligen ej undertrycka dessa frågor: Vid hvilken ålder inträder barnens försörjningsplikt? Finnes densamma äfven för barn tillhörande burgna hem?

Sedan förf. lämnat öfversikten öfver matordningen i olika arbetsstugor samt medelkostnaden för bespisningen, meddelar hon några intressanta och värdefulla vinkar rörande densamma. Barnen förtära i allmänhet med synnerlig god matlust hvad som bjudes dem. Deras mest omtyckta rätter tyckas dock vara pannkaka, risgrynsgröt, blodpudding, ärter och sagsoppa. En del af dem, som servera maten, anse sig böra gifva barnen där-af, så länge dessa begära mer, hvaraf icke sällan följden blir, att de alltför glupska blifva illamående. Detta är skadligt, ty man bör besinna, att ett barns lilla mage ingalunda är lika rymlig som en fullvuxen människas och därför icke heller gifva dem lika mycket mat åt gången, som de fullvuxna pläga förtära. Om barnens magsäck alltför mycket utspännes, kan detta lägga grunden till långvariga lidanden. Å andra sidan bör man icke heller *tvunga* barnen att äta upp den portion mat, som förelägges dem. Om de icke hafva matlust, bevisar detta vanligen antingen, att de icke äro hungriga eller ock, att de icke befinna sig väl, och i båda fallen kan man åstadkomma skada genom att truga i dem mera mat än hvad de förmå äta. En del barn har äfven af naturen motvilja mot somliga maträtter.

För att underhålla den hos barnen tydliga framträdande arbetslusten få sådana barn, som erhållit nödig skicklighet att på egen hand kunna tillverka säljbara föremål, taga arbete med sig hem. För hvad de sålunda tillverka gifves dem, efter bestämd taxa, en liten betalning, som hvarje gång för deras räkning insättes på sparkort eller ock antecknas på deras konto för att vid terminens slut till dem utbetalas. Man har funnit, att detta hemarbete har en synnerligen god inverkan på barnen. Det vänjer dem vid flit i hemmen samt gifver dem vana vid och lust för själfvärf. En tid, som annars skulle förspillas, användes i stället till arbete och inbringar en liten pänningeförtjänst. Barnen få äfven i själfva stugan utföra en del husliga arbeten, hvilka vanligtvis med stort intresse omfattats.

Verksamheten i arbetsstugorna, såvida denna är rätt ordnad och ledd, har naturligtvis ett synnerligen välgörande inflytande på barnen. »Att» — säger Fridtjuf Berg — »ur moralisk synpunkt arbetsstugorna verka uppfostrande, bevisar icke blott den tilltagande lusten för nyttig sysselsättning utan äfven de många vitsorden från folkskolans lärare och lärarinnor rörande det goda inflytande, dessa anstalter utöfva på barnens uppförande. Ingen gång har den klagan försports, att besöket i arbetsstugan inverkat menligt på folkskolebarnens flit och ordning under lektionstimmarna. Tvärtom: tröga och likgiltiga barn hafva blifvit lifligare och uppmärksamare, ja rent af vanartiga barn hafva mången gång lagt bort sina oseder, och hos alla har försports en höjning af såväl själs- som kroppskrafter, en naturlig följd af den sundare och rikligare föda, som kommit dem till del.»

Ehuru ännu mycket skulle kunna vara att tillfoga, måste vi här afbryta. De, som hysa intresse för uppfostringsfrågor och medkänsla för små arma, i hemmen värdslösade och illa behandlade barn, måste vara Professorskan Retzius djupt tack-samma för att hon utgifvit denna vägledande bok, men än mera för den välsignelsebringande, uppofrande verksamhet, hon utöfvat, och som satt henne i stånd att skriva densamma.

Litteratur

(rörande pedagogisk slöjdundervisning).

Vierzehnter Jahres-Bericht des unter dem Protektorat Sr kais. und königl. Hoheit des Herrn Erzherzog Rainer stehenden Vereines für Knabenhandarbeit in Österreich für das Jahr 1896—1897. Wien 1897. Im Selbstverlage des Vereines.

Commission on manual and practical instruction in primary schools under the board of national education in Ireland. First report of the evidence taken at the first seven public sittings. Dublin 1897. Printed for her Majesty's stationery office by Alexander Thom & Co.

Forty-fourth annual report of the Pennsylvania Training School for Feeble-minded Children, Elwyn, Delaware County Philadelphia 1896. Burk & Mc Fetridge Co. Printers.

GÖTEBORG. Göteborgs Handelstidnings Aktiebolags tryckeri. 1897.

